

EUSKARA BAIONA-ANGELU- -MIARRITZEKO FAKULTATEAN

XARLES VIDEGAIN

Hatsarrian Bordele III-ko Unibertsitateak berak Baionako Euskal Ikerketen Institutua sorturik Baionako Fakultatean, hartarik sortu zen geroago, 1985ean hain zuzen, Baionako Unibertsitate-arteko Euskal Ikastokia, konbenio baten bitartez, Pabe-Aturrialdeko Unibertsitatea alde batetik, Bordele III-ko Unibertsitatea bestaldetik, konbenioaren partaide zirelarik. Ikastoki horrek gaur ere bere egoitza Baionako fakultatean dauka, administrazioaren aldetik Pabe-Aturrialdeko Unibertsitateari datxekiola. Baina bi unibertsitateetako euskal atalek osatua da eta Ikastokiak eskaintzen dituen diplomak bi unibertsitateen zigupean emaiten dira. Horretarako elgarekilako baimena izan zuten Bordeleko eta Pabeko bi erakundeek.

Ikastokiaren sortze-agiriaz xehetasun horien emaita irakurleari bitxi iduritzen bazaio, neurri batez bederen euskal ikasketen hedadura eta garapena sortzaile ofizialek baldintzatzen dituzte. Bestela erranez, ez da ahantzi behar Pabe-Aturrialdeko Unibertsitatea bera Bordele III-ko Unibertsitateetik sortu dela, eta bestalde Baionan kokatua den campusa ez dela bereber bizi, Pabeko Unibertsitatearen zati bat baizik ez baita. Ahaidetasun-harraman horiek badute oraino pisu. Eta Baiona-Angelu-Miarritzeko (BAM) barrutiak (eta oro har hiru probintziek) unibertsitate propioaren ukaiteko gaingitu behar dituen arazoak sortzetik beretik dauzka. Ondorioz, uler beza irakurleak botere handiko gunea ez dela Baionan dagoen Euskal Ikastokia.

BAIONAKO CAMPUSA

Euskal ikasketek Baionan berean ez dute adar nagusia egiten. Kokatu behar dira, ordea, Baionan dauden beste unibertsitate-mailako ikasketxeen artean:

Diziplinen arteko BAMEko Fakultateak mila ikasle inguru biltzen ditu, haietarik ehun bat euskal ikasketetan dabilzalarik. Besteak, gehienak beraz, Zuzenbidean —DEUG (Diplôme d'Etudes Universitaires Générales / Unibertsitate Ikasketa Orokorreko Diploma; bi urtez egiten dena), Lizentzia, Tesina, DESS (Diplôme d'Etudes Supérieures Spécialisées / Goi-mailako Ikasketa Berezituetako Diploma)—, Zientzia Ekonomikotan —DEUG— eta duela bi urte hasi Letra Modernoetako sailan —DEUG— dabilza.

Bide profesionalarekin lotutako diplomak ere eskaintzen ditu Fakultateak: DPCEF (Diplôme Préparatoire aux Etudes Comptables et Financières), DUSIDJ (Diplôme Universitaire des Sciences de l'Inadaptation et de la Délinquance Juveniles), Nazioarteko Komertzioan berezitua den MST diploma (Maîtrise des Sciences et Techniques), DECF (Diplôme d'Etudes Comptables et Financières), DESCF (Diplôme d'Etudes supérieures et Financières). Bestalde, Zuzenbide-Kapazitatea deitu diploma emaiten ditu, baita ere DAEU (Diplôme d'Accès

aux Etudes Universitaires / Unibertsitatean sartzeko Diploma). Azkenik sortu da ere Zientzia eta Teknikarako Saila, hain berria dena.

Ikasketa horietan guztietan euskarak ez du tokirik, irakas-kuntza-hizkuntza den aldetik. Bakarrik oren bat emaiten da euskararen inimiziaz Zuzenbide atalean.

IUTn (Teknologia-Unibertsitate Institutua) sail batzuetan euskara erakasten da bereziki komertzioari buruz emana den formakuntzan (Techdeco eta LOT sailetan).

Baionako Komertzio-Ganbarak sortu du Institut du Logiciel et des Systèmes erakundea (Sistemen eta Programaren Institutua), publikoa ez dena; euskara ez da erabiltzen.

Oro har hiru probintzietan unibertsitate-eskaintzak puntu ahul asko dauzka, euskararen gora-beherak kontuan hartu gabe ere. Eskaintzak oso barreiatuak dira gaien aldetik nola estatutuan aldetik edo geografiaren aldetik. Gaien aldetik, euskal ikerketak izan ezik, ez da ikusten logika handirik eskaintzen diren ikasbideetan lehen ziklotik hirugarren ziklora lihoakeen ikasbiderik ez dagoelakotz. Geografiaren aldetik; egoitzak lau toki desberdinetan daude Baionan berean gaindi (!) eta horrek masa kritikora heltzera ez du neholaz ere laguntzen ez eta ere ikasleen elgarrekilako harremanen garatzea. Estatusaren aldetik, ikusi dugu Baionako Fakultatea Pabekoaren antena dela.

EUSKARAREN TOKIA EUSKAL IKERKETAN

Baionan bilduak dira euskara ikertzen duten jende haboroenak, multzo aski murrizta bada ere osatzen dutena. Baina hala ere multzo izaitea gutietsi behar ez den aitzinamendua da. Euskarak profesional guti izan du alderdi honetan duela guti artio. Jakina den bezala, Frantses Iraultzak ekarri duen ondorioetarik bat izan da ikerle laiko eta profesionalen hazkundera ekarri duela joan den mendean: erran gabe doa frantsesa izan dela profesionalak zerabilten hizkuntza eta ikertzekotan gehienik ikertzen zuten hizkuntza: aldiz, eta luzaz, euskarari buruzko

ikerketak, salbuespen zorbait kendu eta, elizgizonen eta afizionatuen eskutan egon dira: horrekin ez dut erran nahi hargatik ezgai zirelarik baizik eta oso berant agertu ahal izan zirela euskararen ikertzeko ofizioko jendeak. Ezagutu dugu frantses estatu osoan euskal katedra bakarra zegoeneko aroa, R. Lafon jakintsuak Bordelen postu hori betetzen zuelarik. Gaur, zorionez, euskararen ikerketa ez da egoiten erakasle baten baitan nahiz, erran dugun bezala, multzoa oraindik ez den oso handia. Ingurune horretan sartu behar da Baionan sortu den euskal adarra, ondoko lerroetan aipagai duguna.

Jadanik erran bezala, «Euskal Ikerketak» diogunean, Baionako Fakultatean dagoen atalaz mintzo gara. Lehen, bigarren eta hirugarren zikloetan antolatua dago. Ikasle batek nahi baldin badu euskal adarrean sartu, suposatzen da euskara badakiela. Unibertsitateak Baionan ez dio biderik eskaintzen euskara ikasi nahi lukeen jendeari.

Atal horrek sortzetik aitortzen duen helburua da frantses estatuan baitezpadakoa den tresna izaitzea euskal kulturaren garapenarako. Euskal kulturaren bultzatzaileak eta eragileak (erakasleak barne) formatu eta prestatu nahi ditu, euskara ongi erabil eta kultur orokor finkoa ukan dezaten. Euskararen aldetik, idatzizko eta ahozko baliabideak indartu behar dituzte ikasleek, hizkuntzaren ezaugarriak sakonduz, hiru probintzietako euskarak dituen berezitasunei arreta handia emanaz. Lizentzia mailan, fonetika historikoa, dialektologia erakusten dira. Euskararari buruzko kurtsoez gain, frantsesaren gutienerako formakuntza egiten da, bai eta ere latinari edo okzitanoerari buruzko iniazioa. Beste hizkuntza bat ere erakasten da (ingelesera edo espainera). Lizentzian, Euskal Herriko geografiaz eta historiaz oinarritzko formazioa emaiten da, bai eta ere nahi dutenentzat, soziologiaren eta etnologiaren hastapenak.

Ikusten den bezala, horrelako antolakuntzak gehien-gehienik euskararen erakaskuntzan lan egiten duten ikasleak prestatzea du helburu. 1993an kreatua izan da CAPESa, hain zuzen lizeoetako erakasleen hautatzeko egina den konkurtsoa. Euskarazko gaiez bestalde, aurkezgaiek landu behar dituzten beste gaiek (frantsesa, hizkuntza, historia-geografia) jakitate eta

metodologia-maila ona eskatzen dute; erran nahi baita euskara ongi jakitea ez dela aski.

Lehen zikloa bi urtez egiten da delako euskarazko DEUGa kausitzekotan eta urte bakoitzean ikasleak lau moduloak bildu behar ditu. Lehenbiziko urtean, lau moduloak hauek dira: Euskara eta Euskal Literatura (1. maila), Euskal Kultura, Frantsesa (1. maila), eta Hizkuntzak (de facto ingelesera eta espainera). Orotara 237,5 oren kurtso eta 162,5 oren ariketa egiten baitu. Kurtsoetan 125 oren erdaraz emaiten dira eta 112,5 oren euskaraz; 75 oren euskaraz eta 87,5 oren erdaraz ariketetan. Lehen moduloa, euskararena eta euskal literaturarena, beharrik euskaraz emaiten dela. Aldiz bigarren moduloan, Soziologia eta Geografia erdaraz emaiten dira. Frantses Filologia frantsesez egiten da, eta Hizkuntzak edo erakasten den hizkuntzan edo frantsesetik abiatua. Hemen aipatzen dudana da gaurko errealitatea, eta ez guk izan ledin nahi genukeen hura.

DEUGeko bigarren urtean, beste lau moduloak Euskara eta Euskal literatura (2. maila), Euskal Kultura, Frantsesa (2. maila) eta Hizkuntzak dira. 212,5 oren emaiten dira kurtsoetan, haietarik 75 euskaraz direlarik eta beste 137,5ak erdaraz. Ariketetan 87,5 oren euskaraz emaiten dira eta 75 erdaraz. Lehen moduloaz gain, Historia ere euskaraz emaiten da, baina Etnologia eta Zuzenbide forala erdaraz.

Azken hiru urte huntan, Hezkuntza Ministerioak eta Ikastolen Federazioak firmatu hitzamenaren ondorioz, *ad hoc* egindako beste diploma baten prestatzeko kurtsoak Baionan eman dira: diploma hari esker, Seaskako langile-multzo batek formakuntza arraberritu ahal izan du, Lizentziako mailan sartuz. Hemen ere euskarari buruzko sailak eta Historia euskaraz eman dira. Diploma horrek ez du segidarik izanen heldu den urtean.

Lizentzian, euskal ikasketetan beste gaietan bezala hirugarren urtean iragaiten da (eta ez 4. urtean espainiar estatuko lizentziaturan bezala). Hemen ere lau modulo badira. Kurtsoetan 100 oren euskaraz emaiten dira eta 150 oren erdaraz; ariketetan, 62,5 oren euskaraz eta 75 oren erdaraz. Lehen modu-

loaz gain, Historia euskaraz emaiten da. Aldiz, Geografia erdaraz eta Soziologia zein Etnologia erdaraz, Latinera edo Okzitanoe-ra erdaraz ere, bai eta ere Hizkuntz didaktika.

Laugarren urtean, «Maitrise» deitu titulua (guti gora-behera tesina bezalakoa) prestatzen da. 75 oren euskaraz emaiten da eta 25 oren erdaraz baina maila honetara helduz geroz, ikasleak egin memoria da lanik garrantzitsuena: erdaraz edo euskaraz idatz dezake eta badira jadanik euskaraz defendituak izan diren memoria zonbait. Kontuan har urte oroz defenditzen diren lanak eskuko eriez kondatzen direla.

Lizentzia kausitu duen jendeak, beraz baxoaz landako laugarren urtean ere, CAPES konkurtsoa presta dezake Baionako Fakultatean, nahiz Bordele III-ko Unibertsitateak ere emaiten duen azterketa horren prestatzeko kargua.

Bostgarren urtetik aitzina, DEAr (Diplôme d'Etudes Approfondies) eta tesiar lot dakioke ikaslea. 150 oren jarraitu behar du eta haietarik heren bat guti gora-behera euskaraz emaiten da. Baina tesinan baino are gehiago, inporta duena da ikaslearen ikerketa-lan pertsonala. Tesia euskaraz idatz daiteke, frantsesezko laburpen batez horniturik agertzen den ber. Eta euskaraz egin lehenbiziko tesia iaz defenditua izan zen Baionako egoitzan.

ASMOAK ETA ITXAROPENAK

Nahiago nuke, zenbakiak eta zerrendak bazter utzirik, beste ohar zonbait eman ondoko lerroetan.

1) Ikasleen kopurua nahiko ttipi da eta haren handitzea beharrezkoa izanik ere ez da erraza izanen; kopurua murrizte-ra ez uzteak berak lanak baditu. Arrazoa oso ezaguna da: ikaslegaien harrobia mugatua izaita; demografiaren aldetik, departamendu-erdia baizik ez du hunkitzen, gazteria ez da handia, euskaldunen portzentaia urria da, eta gelditzen diren artean, kanpora joan behar izaitendute, lekuan berean ikasbiderik ez izaitegatik. Horretan deus ez da berririk eta

uste izaiteko da ez dela kanbiamendu handirik izanen ondoko urteetan.

2) Beste puntu kezkarria da euskararen kalitatea eta Unibertsitatean erakutsi behar den (diren) euskara-mota(k). Ez dakigu nahiko argi izanen zaion irakurleari erraiten badugu ikasle frangok nekez ulertzen dutela Elizanbururen *Piarres Adame*, edo Lafitte, edo egungo edozoin eleberri. Alde batetik Iparraldean atzo erabiltzen zen euskara (eta erabiltzekotan gaur erabiltzen dena) arrotza zaio ikasle anitzi edo aski exotikoa. Bestaldetik, gaur uholde handiz batuaren etiketapean idazten dena ez dute menperatzen. Euskararen ezagutzaz den bezainbatean, gaur unibertsitatean emaiten den formakuntzak ez dio ikasleari ez aski emaiten ez aski eskatzen. Helburu gisa aitortutako euskara literarioan maila hobea nahi baldin badugu ikasleak bil dezan, oren gehiago behar liteke eman. Ikertzeko da zoin moldetan egin daitekeen, edo hizkuntz kalitatea landu lezakeen Institutu baten bitartez, edo lehenbiziko urtean, alartze bezalako iraganbidea ezarriz, ikaslegaien gutieneko maila segurta lezakeena. Kontuan hartzen baldin bada gorago aipatutako hautetsien dokumentua, hemendik 2004. urte bitartean, 250 erakasle formatu behar ditu Unibertsitateak eta izanen duten maila dudarik gabe zaindu beharko da.

Euskara-motak aipatu ditut: euskara literarioa da Unibertsitatean lantzen eta eredutzat emaiten den euskara-mota. Eraskaskuntzan ariko diren ikasleentzat horrela aritzea zuzen dela iduritzen zaigu. Baina euskara literarioa ezin daiteke izan eredu bakarra. Beste beharrak sortu dira Iparraldean berean beste nonnahi bezala, izan dadin komunikabideetan, itzulpengintza teknikoetan, ekonomiaren inguruko munduan. Alor berri horietan, filologoak ez dira tokirik hoberenean aterabide ona berek idekitzeko, baina gure arrangura izan behar da hemendik aitzina ea Unibertsitateak eskaintza berriak zabalduko dituen. Modan dagoen hizkuntz industriari Baiona erraz sar daitekeenik ez da errana baina badago hor bederen bilatu behar den lan-eremu berria zoinetan frantses estatuan hiri zonbaitek ezin hobeki erein baitute. Bestalde ez da normalea euskalduntzeaz Unibertsitateak deus ez egitea eta hutsune

hori bete lezake berdin euskalduntze-lanetan diharduten erakundeekin hitzarmena izenpetuz, eta formakuntza jarraikiaren kondu. Ez ahantz euskara mikorik ere ez dela emaiten Baionan kokatuak diren kopuru handiko sailetan.

Kapitulu horretan sar genezake Baionan jartzekoa omen den IUFMeko antena. IUFM da guti gora-behera Hegoaldeko Magisteritza-Eskolaren kidea. Orainarte, euskarak ez du sartzetik izan erakaskuntza publikoko errient-errientsak formatzen dituen erakunde garrantzitsuan. Sinbolikoki ere handia izan liteke euskarari tokia emaita jakobinismoaren gotorlekua izan den eskolan. Asmo hori Euskal Herriko Hautetsien Kontseiluak 1997-03-22an onartutako dokumentuak bereizten du 102. ekintza deitu atalean.

3) Euskal ikasleek tresna lagungarri guti daukate eskutan. Ez gara ari informatikaz: makinarik ez dago ikasleen lanetarako. Deitoragarria izanik ere, hori ez da kezagarriena biblioteken eskaintzaren aldean. Unibertsitate-Bibliotekak lehentasun osoa eman dio Zuzenbideari luzaz ez baita izan beste ikasgaiarik Baionako egoitzan. Ondorioz, letretako fondoa eta euskal fondoa zinez pobreak dira, nahiz indar zerbait egiten duten arduradunek behar gorrienen tapatzeko. Hor ikusten da zer den historiarik gabeko eta ahal handirik gabeko liburutegia xutik ezartzea. Baionako herri-biblioteka ez da antolatua Unibertsitatearen beharren arabera nahiz laguntza ederra emaiten duen oro har; aldiz badu aspaldi Euskal Erakustokiko Bibliotekan ez dela sartzan ahal, Erakustokia hertsia izan zen egunetik hain zuzen. Baionako alkateari galdegina izan zaio biblioteka ahal bezain laster idekitzea, erran nahi baita Erakustokia bera martxan jarri gabe. Zer nahi gisaz, hiruak idekiak izanen direlarik, biblioteken arteko koordinaketa izanen omen da. Baina fondoaren handitzeari lehentasuna eman behar zaiola us-te dugu bai eta ere telematikak aurkezten dituen bideei.

4) Euskal Ikerketek bizitasun eta oihartzun guti dute, gure ustez, Baionako hirian eta oro har hiru probintzietako gizar-tean. Kurtso akademikoez aparte, ez da beste programarik antolatzen, ez hitzaldirik, ez zinemaldirik, ez jaialdirik. CNRSko ikerketa-zentruar muguruan izan dira kongresuak antolatu-

rik, batzuetan beste erakundeekilako partaidetzan. Mugaz gaineko elgarrekilako lanak ere (Akitania-Euskadi-Nafarroako fondo amankomunean, adibidez) herabeak izan dira eta kalipu gehiago merezi dute. Indar bat egitea hartzen du alderdi honek amorekatik gizarteak jakin dezan zertan gabiltzan eta probetxu gehiago idek dezan Unibertsitateko komunitate ttipi honenganik. Gizarteak hartu behar dituen erabakietan ere, aski isila da euskal adarra. Ez dugu erran nahi eltze guztietako zalia izan behar denik, baina haren pisua handiago behar lukeela: gogoan ditugu Uztaritzeko Euskal Kultur Erakundeak, Ikas dokumentazio-zentru arraberrituak, Baionako Euskal Erakustokiak edo Irisarriko Ondare-zentruak dituzten proiektuak; horrelako beharlekuetan parte hartu beharko du Unibertsitateak.

5) Azkenik, interes bizia dute Euskal Ikerketek Baionako Unibertsitatea handi dadin. Badakigu hautetsiek ez direla oso fida eta aipatutako Hautetsien Kontseiluak onartu duen dokumentuan puntu ahula dela 2. kapituluak ikusten den bezala, ez baitu zezena adarretarik hartu nahi izan, Unibertsitate autonomoaren alde jartzea ez duelarik onartzen. Baina gauzak horrela izanik ere, eta Baionako zentrua Pabeko antena gisa egonik, gure interesa da dauden sailak hazaraztea eta sail berriak asmatzea eta bultzatzea; horietan, goian aipatu punduez bestalde, hiru bide bederen bereiz nitzake: duela bi urte hasi Letretako adarra indartzea, Zuzenbideari aitortzen zaion garrantzia errespetatuz, haren alde dagoen desoreka ttipitu nahian; Musikako Kontserbatorioarekin adar bat sortzea duela zombait urte aipatu bezala, eta azkenik IUTko informatikako sailarekin elgarrekilako lanak emendatzea, IUTko jendeak duen kompetentzia euskararen alorrean txertatuz.